

zou zijn: het medicijn geneest en doodt ook. Of Israël wordt gelouterd en verstoekt. Als Prof. Haitjema op die manier uit een aanschouwelijke voorstelling redeneren en concluderen wil, dan kan hij uit het Jan-de-Bakker-raam van 1926 en uit Toorop en uit een legio van symbolisten legioenen heraiten van het paradox halen. Maar het zou toch niet juist zijn.

De afwijking van Prof. Haitjema's aanwending van Exodus 3 (braambosch) brengt haar consequenties bij getallen. Wijst Prof. Haitjema op Christus' kruis, dan — en hier komt al een van mijn ernstigste bezwaren om den hoek gluren — dan kan hij dit wel bezien in het licht van wat hij uit den braambosch heeft afgeleid, maar hij kan dat niet doen zonder geheel links te laten liggen dat alternatieve en allereerste (sit venis verbo) studievak van: de geschiedenis der Godsopenbaring. Prof. Haitjema zegt vaak „nochtans“, waar een inzicht in de geschiedenis der Godsopenbaring een „daarom“ en „daardoor“ stelt.

Op Golgotha — aldus Prof. H. — slaan de vlammen van Gods oordeel uit Christus' kruisdood, en TOCH staat het frissche leven in Gods gemeenschap daar ongedeerd midden in. Wat beteekent dat „TOCH“? Spreekt Prof. H. hier over Christus? Dan verwacht hij Christus' menselijke natuur, die zich onder het oordeel stelde met Zijn goddelijke, die met den Vader gemeenschap houdt, oneindig. Dan verwaarloost hij het „dogma“ van den „raad des vredes“, die tusschen Vader en Zoon vóór den tijd der wereld den geheel vrijen wil der „wederzijdse verbintenis“ tot het werk der verlossing stelt, en die dus oorzaak is, dat Christus vernedering vrije wilstand is. Zijn staan in Gods vlammenvuur is dan niet paradoxaal ingegaan tegen Zijn eenheid met God; integendeel, nu de belofte gegeven was, zou Christus' ontferking aan het gegeven woord (ik kom, om Uw wil te doen), die eenheid verbroken hebben. Hier past niet de redenering: Vader en Zoon zijn één, en TOCH (paradox) gaat het oordeel over den Zoon; maar de andere: Vader en Zoon zijn één, willen daarom éénheid, en DAAROM gaat de Zoon onder het oordeel door. Het is geen inslag in de drie-eenheid, maar daarvan de ééne, ongedeelde, harmonisch maar buiten tredende openbaringsdaad. En — bedoelt Prof. H. met Christus, maar de geloovigen, die onder het vlammen van Golgotha's oordeelsvuur niet verteerd worden, dan is ook hier het „TOCH“ misplaatst. Want als de „oude mensch“ zijn de geloovigen MET Christus gekruist en als de nieuwe mensch staan zij, niet ondanks („toch“) maar DOOR het oordeel op in een eeuwig leven. Prof. Haitjema stelt „en-en“: de Schrift ook hier: of-óf.

Zoozeer is Prof. H. met zijn eigen redeneringen verlegen, dat hij ongemerkt overspringt van A op B, om dan te kunnen zeggen: A=B. Eerst is volgens Prof. Haitjema het braambosch het volk, „dat door Jehova verkoren is“ (en dus als zuiver gezien is, want de verkiezing is, zoowel infra- als supralapsarisch gezien, een stellen, een „zien“ Gods van het verheerlijkte leven); maar later is de braambosch bij Prof. Haitjema beeld van het „onheilig menschenleven“. De eene bewering staat 2 bladzijden na de andere. Maar hier wordt deze denkfout gemaakt: Israël, Gods volk, afgebeeld in den braambosch, wordt enerzijds gezien in Gods idee, anderzijds in zijn misvormde werkelijkheid; nu eens in de uitwerking der idee Gods aan het eind, dan weer als gegeven werkelijkheid in een oogenblik, waarin Gods daad nog op weg is, om den raad, de idee, de verkiezing te verwerkelijken. Prof. Haitjema zegt: in dit visioen van Mozes ligt de geheele geloofsleer in kiem verborgen. Maar in deze uitwerking van zijn hand ligt menig dogma begraven, en de probleemstelling is onzuiver.

Zijn „nochtans“ bereikt Prof. Haitjema door een petitio principii (een bewezen noemen van wat nog moet bewezen worden). Als hij zegt: De braambosch van onheilig menschenleven staat (op Golgotha) in de vlam van Gods heiligheid, en kan nochtans leven, groeien, bloeien, dan zegt Paulus: heel goed, mits ge „nochtans“ vervangt door: „dus“.

En daarmee is het paradox verdwenen.

Ja, maar zal Prof. Haitjema zeggen: Paulus stelt toch vaak het paradox. Hij zegt: „ik sterf alle dagen“; en ook: „ik leef“. En: „ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij“. En dan volgt de conclusie: Paulus is het (die leeft) en hij is het niet. A=B. Maar dat is niet juist. Prof. Haitjema's eigen leermeester Karl Barth, velt in 1926 vonnis over deze in of voor 1923 te Leiden verkondigde bewering, toen n.l. Barth in zijn „Die Auferstehung der Toten“ maar eenmaal gedwongen werd, uit den stijl van het onbeheerschte paradox te vallen en meer wetenschappelijk-exegetisch te redeneren over 1 Cor. 15.

Want in 1 Cor. 15:31 zegt Paulus: ik sterf alle dagen; maar dat ziet op zijn lichamelijk lijden en doodgevaar (noem het: A). Als hij zegt in Gal. 2:20: ik leef, dan is daar sprake van zijn geestelijk leven, uit de wedergeboorte (noem

het: B). Daarom is A volstrekt niet gelijk aan B. Karl Barth begreep het: Paulus' alle dagen sterven (A) was de „koop prijs“ voor het genieten van het geestelijk leven der geloovigen, die in Christus zijn (B). Nu is een koop prijs altijd een erkenning, dat de prijs (A) volstrekt iets anders is dan de waar (B). Al is men geneigd het anders te zeggen, toch ziet men Barth het paradox wegnemen, daar waar Prof. H. het stelt.

Maar dan blijft nog staan Paulus' woord: ik leef, doch niet meer ik. Maar is dat ook paradoxaal? Zeker, het klinkt zoo. Maar een paradox in den zin van Prof. H. (verbreking der natuurlijke denkweg) is het niet. Ook hier is de paradox schijnbaar. Allereerst heeft Prof. Haitjema verzuimd van de statenvertaling tot den grondtekst terug te gaan. De statenvertaling heeft: „en ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij“. Maar de juiste vertaling is: „En niet meer ik leef, doch in mij leeft Christus“. De paradoxaal klank: „ik, en toch ik niet“, is niet in den tekst. Maar al was het zoo, dan zou nog te herinneren zijn aan het verschil tusschen natuurlijke en geestelijke mensch, tusschen ego-centrisch en christo- of theo-centrisch leven. Het één is heel wat anders dan het ander; Paulus heeft niet, paradoxaal, hier het „en-en“, maar heel stellig het „of-óf“ gesteld, niet: A, maar B.

Overigens maakt de tekst zelf duidelijk onderscheid tusschen het „leven van Christus in Paulus“ en het „leven van Paulus in het vleesch“. Het is jammer, dat Prof. Haitjema dezen tekst, die zoo vaak heeft moeten dienen als aanloopje voor de leeringen der religieus-geschiedtelijke school, niet tot op merg en been ontleed heeft. Als iemand tegenwerpt, dat ontleiding tot op merg en been in strijd is met de liefde, die het paradox zoekt, dan antwoord ik: als het paradox er ligt, dan ligt het net zoo diep als „morg en been“. Niet ten onrechte zegt Clemens (Rel. gesch. Erkl. N. T.), dat op dezen tekst eigenlijk heel onze kennis van Paulus mystiek teruggaat. Daarom had Prof. H. hem ook anders moeten citeren. Wil iemand zich op Deissmann beroepen, die in zijn boek over Paulus hem ook citeert als paradoxaal nitspraak van Paulus, dan wijzen we er op, dat Deissmann hier een nitspraak van Paulus meent te vinden, die wijst op een „strijd“ tusschen twee beginselen, die in Paulus ziel om den voorrang streden, een worsteling tusschen 2-erlei mystieke levensdrang. Uit de overwinning, die in die worsteling door Paulus op zichzelf behaald is, groeit dan het woord: „ik, neen, niet ik“; maar dat is niet het paradox in den zin, dien Prof. Haitjema aan het woord hecht. Want iemand, die tegen zichzelf gestreden en de eene begeerte door de andere overwonnen heeft, komt wel tot een „paradoxaal“ verloochenen van zijn „natuur“, zijn „vleesch“, zijn „ouden mensch“, maar Prof. Haitjema heeft het over paradoxen, waarbij de eene begeerte niet door de andere overwonnen, maar met de andere samen verbonden blijft. Deissmann verstaat onder „paradoxaal“ iets, dat tegen de „natuur“ ingaat, tegen de orde der zinnelijke, der vleeschelijke dingen (zie b.v. bl. 101, 122, 128). Maar Prof. Haitjema ziet het paradox juist daar, waar we van de natuur tot den Geest, en van het vleeschelijke tot het geestelijke geleid worden door Gods Geest. Deissmann laat hem daarin alleen staan, als het op de studie van Paulus aankomt, ook inzake Galaten 2:20.

Zoo staat het ook met de andere „bewijzen“ van Prof. Haitjema. „Het goede, dat ik wil, doe ik niet, maar het kwade, dat ik niet wil, dat doe ik“, haalt hij nog aan; maar de „ik“, die het goede wil, en het kwade niet wil (A) is de nieuwe mensch; en de „ik“, die het goede niet doet en het kwade wel verricht, is de oude mensch (B). A staat tegenover B; A begeert zelfs tegen B. Prof. Haitjema verloochent hier een van de meest paulinische, gereformeerde gedachten — in naam van het gereformeerde protestantisme.

We zullen maar niet verder gaan. De door Prof. H. gevonden paradoxen van 2 Cor. 6:8b-10 zijn slechts schijnbaar: de uiterlijke toestand, de uitwendige schijn is, dat Paulus verleider is, en onbekend, en stervende enz.; maar zijn wezen, gelijk God hem in Christus als nieuw scheepsel toebereidt en bekwaamt tot zijn dienst is: waarachtig, en bekend, en levend, enz.

Heel Prof. Haitjema's betoog komt neer op verdoezeling van verschillen, die toch blijven bestaan. Christus' eenheid met den Vader is niet paradox tegenover Zijn eenheid met de menschen, zooals Prof. Haitjema wil; want Zijn twee naturen zijn niet in strijd met elkander. Dat Hij de „Godmensch“ is, die „alles kan“ en toch „machteloos hangt aan het vloekhout“ is ook geen paradox; want de machteloosheid is niet anders dan vrije wilschikking; Christus' dood is een daad. „De heiligheid“, zegt Prof. Haitjema, ziende op Golgotha, „slaat in haar tegendeel om, en wordt verkwikkende, zaligende, verlossende, verheerlijken- te lief- de“. Maar de heiligheid heeft niet haar tegendeel in de liefde, doch de liefde zoekt zich in den dood haar voorwerp door de heiligheid. — Christus is God en daarom kan Hij zóó zich vernietigen als hij het deed. Hij kon dat alleen. —

* * *

Ik vind er geen doekjes om, dat de vrijmoedige critiek, die Prof. Haitjema in 1926 op de Gereformeerde Kerken heeft doen hooren, ook een aanleiding was, om — nu het onderwerp toch eenmaal in behandeling kwam — ook eens wat breder op dezen redeneertrant in te gaan. Het is goed te weten, dat Prof. H. hier een betoog geleverd heeft, dat, indien het streng ontleed werd, op haast alle punten aanvechtbaar blijken zou — zelfs voor een gereformeerde synode.

Maar vooral bedoel ik met dit 2e artikel de baan vrij te maken voor wat nu verder volgen moet. Wat tot nu toe in Nederland over het paradoxaal karakter der waarheid gezegd werd, was heel niet overtuigend.

En voorzover de huidige pogingen, om ook Calvin te maken tot prediker van het paradox in boven omschreven zin, grootendeels op dezelfde lichtvaardige wijze redeneren, kunnen zij eveneens worden afgewezen.

Men zal onder ons ook in dit vraagstuk, dat door de nieuwere theologen aan de orde gesteld wordt, gelijk altijd, eigen wegen moeten gaan en uit eigen beginsel bouwen. Dit te doen zien, was thans voornamelijk mijn oogmerk.

K. S.

Correctie. In het vorig nummer sloop een fout in. In kolom 2, tweede citaat (gedrukt met kleine letter) zijn de woorden, volgende op: „Jan zit niet“, niet van prof. H., doch van mij. Lees voor „dus“: „de“.

K. S.

UIT DE SCHRIFT.

Geene Verdoemenis — voor wie?

Rom. 8:1.

I.

De apostel Paulus juicht roemend: Zoo is er dan nu geene verdoemenis.

Hij roemt aldus echter niet alleen voor zichzelf, hij sluit ook anderen daarbij in.

Wie zijn dat?

Paulus noemt tweeërlei kenmerk van degenen, die in zoo groot voorrecht mogen roemen.

Allereerst zegt hij: zoo is er dan nu geene verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn.

Dat is nu een omschrijving, die zoo geheel past in de Paulinische literatuur.

Deze apostel heeft als geen ander een diep inzicht gehad in de eenheid der geloovigen met Christus.

De levenseenheid der christenen met hun zaligmaker is voor hem in zijn apostolische prediking het cardinale punt.

Wij mogen niet spreken van een onderscheiden theologie van Paulus, Petrus, Johannes en anderen, want dan rukken wij de eenheid der Godsopenbaring uiteen.

Maar wij mogen wel zeggen, dat in het geheel der Hellige Schrift de Heere zijn verschillende dienstknechten heeft gebruikt om de ééne goddelijke waarheid van onderscheiden kant te doen schitteren.

Zoo is Paulus in zijn brieven, met name de prediker van de mystieke eenheid der geloovigen met Christus.

Hij heeft gewarsteld met de taal om die eenheid te doen gevoelen.

Hij heeft in allerlei beeldspraak gepoogd zo nader tot onze kennis en tot ons bewustzijn te brengen.

Hij gewaagt van een lichaam, waarvan Christus het Hoofd en de geloovigen de leden zijn.

Hij spreekt van een plant, die immers bestaat uit stam en takken.

Hij ontleent zijn beeldspraak aan het inenten van takken in een andere plant.

En in dit alles was hij volgeling en leerling van Hem, die zichzelf voorstelde als de wijnstok en de zijnen als de ranken.

Paulus had dit zelf doorleefd. Hij wist hoe krachtig hij tot Jezus gebracht was.

Hij was met heel zijn leven in de gemeenschap van Christus ingegaan.

Hij had in volle bewustheid gebroken met alles waaraan hij zich te voren verbonden gevoeld had.

Daar was in zijn ziel een levenseenheid geboren met Christus in den hemel, wel onzichtbaar, mystiek, maar toch zoo krachtig en zeker, dat hij er een geheel ander mensch van geworden was.

Christus was het alles beheerscheid centrum van zijn leven geworden.

Zijn denken, zijn gevoelen, zijn begeeren, zijn hopen, het was alles van nu voortaan door Christus beheerscht en het vond in Hem zijn vervulling.

Ja, dan verstoet hij zich en zegt niet alleen, dat hij Christus ingeplant is en dus in Hem leeft, maar, veel sterker nog, dan zegt hij zelfs: Christus leeft in mij.

Nu is de wijze waarop Paulus tot de kennis van deze dingen gekomen is, n.l. door een Christus-verschijning uit den hemel, zeker heel bijzonder.

Wij mogen dat niet als regel stellen voor ieder christen.

Dat was de fout van het methodisme.

Maar in het wezen der zaak is wat Paulus doorleefde ook voor ons onmisbaar.

Wij weten ons dan alleen van de verdoemenis bevrijd wanneer wij in Christus zijn.

Nu
Dat
Ma
chiel
lato
In
las ge
alle
Christ
leen
Christ
Voo
verde
Wa
Zoo
Zoon
Zou
teling
Zou
wie a
binnen
Nee
die in

Spre
Het
dat de
Synode
Wet
sproken
Maar
te kne
Men
verlaap
was, d
Wild
telting
Die
Er
Wiele
Wet
binnen
regeer
Het
Van D
paar d
Zij k
De S
Ook
hadden
nede k
Had
lijken
weken
Zij z
En d
wan
Zoo
neut k
En d
De c
bij stul
Er la
niet m
Naar
vondig
Zij
Maar
de Act
in d
Niet
de Syn
handeli
Wij h
oordeel
Inzoe
dat, ge
de Syn
gaan
Indie
heel k
Zoo
naar h
hiele
meeren
Dit v
kennen
De S
Acta e
waarin
stoken.
Maar
Ande
welke
Onder
Men
maten
hand, z
zelfs h
Nog
Als z